

Ю. О. Седляр

orcid.org/0000-0002-5752-701X

*доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри міжнародних відносин,
інформації та регіональних студій
Національного авіаційного університету*

В. М. Ярошенко

orcid.org/0000-0001-7449-905X

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри психології та соціальних наук
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ

Кінець ХХ – початок ХХІ століття ознаменувались значним ускладненням архітектури і природи міжнародних зв'язків і, передусім, міждержавних. Тренд глобалізації змушує країни адаптуватися до транснаціональних викликів, сприймати нову динаміку світових політичних процесів. В умовах, де транснаціоналізація поступово перетворюється на політикоформулюючий фактор нового світового порядку, конфлікт між глобалоцентричною та державоцентричною парадигмами світоустрою видається неминучим. У міжнародно-політичній науці дискурс ведеться по суті у межах двох навчальних підходів: світової політики та міжнародних відносин. У центрі дискусій – проблема визначення місця держави на міжнародній арені, співвідношення ролі держави та недержавних учасників у глобальному управлінні. І якщо міжнародні відносини вивчають взаємодію й обмін діяльністю та її результатами, що відбувається між головними суб'єктами міжнародно-політичної реальності (тобто державами), то світова політика зміщує акцент на системі зв'язків, що формуються на міжнародній арені незалежно від територіальних кордонів. І далі за логікою речей – міжнародні відносини сповідують філософію зміцнення міждержавного співробітництва, що постає як центрова система координат на міжнародній арені, у той час як світова політика реалізує альтернативний проект світоустрою, в якому функції держави «розмиваються» під тиском нових глобалізованих суб'єктів. Однак, враховуючи те, що обидві наукові напрями страждають від обмеженості у тому, що стосується визначеності явищ, що досліджуються, і точності знання, що отримуємо у ході аналізу, кожен з них (і світова політика, і міжнародні відносини) потребує подальшого уточнення предметного поля. До того ж, і світова політика, і міжнародні відносини теоретично у цілому сформовані реалізмом (у сучасному вигляді – неореалізмом), лібералізмом (сьогодні головним чином – неолібералізмом), світ-системною теорією і постмодернізмом (Седляр, 2010; Шергін, 2013). А отже, відображаючи об'єктивні процеси на міжнародній арені, і міжнародні відносини, і світова політика не заперечують один одному, а переструктуровують їх зміст. Це ж у повній мірі стосується й поняття «зовнішньополітичної діяльності», що у концептуально-методологічному плані, відповідно, найбільш доцільно відображати у контексті усталених теоретичних напрямів.

Серед усього масиву літератури, що присвячена дослідженню даної проблеми, необхідно виділити роботи, насамперед, В. Головченка, М. Дорошка, В. Копійки, О. Коппель, М. Мальського, В. Манжоли, О. Пархомчук, Г. Перепелиці, М. Рижкова, О. Шевчука. Водночас постійні зрушення у міжнародному середовищі як у кількісному, так і у якісному вимірах детермінують проведення подальших наукових пошуків щодо визначення місця та ролі держави

на світовій арені, провокують розвідки у галузі оцінки ефективності зовнішньополітичної діяльності держав.

Загалом зовнішньополітична активність на міжнародній арені визначається позицією держави в сучасній системі міжнародних відносин. Структура ж міжнародних відносин визначає тиме і добір державою стратегії реалізації своїх національних інтересів у системі двосторонньої і багатосторонньої дипломатії.

Г.М. Перепелиця при ранжуванні держав у системі міжнародних відносин виходить із здатності держав здійснювати вплив, власне діапазон даного впливу визначає розташування держави на ієрархічних щабелях системи міжнародних відносин (Перепелиця, 2003).

У цілому в теорії міжнародних відносин можна виокремити три моделі класифікації держав: функціональну модель; поведінкову модель; ієрархічну модель (Шергін, 2013).

Ранжування держав у кожній моделі мають свої певні особливості. Перші дві моделі є політично мотивованими. Що стосується поведінкової моделі, то ранг держави визначається на основі діяльності держави у системі міжнародних відносин. Прихильники ієрархічної моделі аналізують зовнішню політику держав відповідно до їх становища у структурах міжнародної системи.

Залежність між зовнішньополітичним потенціалом та статусом держави була визначена Л. Гелберем, який зазначає, що «у той момент, коли велика держава відрізняється своїми надзвичайними можливостями від решти світу, сутність середньої держави полягає у тому, що вона відрізняється від іншої, принаймні, за одним критерієм зовнішньополітичної діяльності. При цьому прийняття зовнішньополітичних рішень середньої країни узгоджується із великою державою» (Wood, 1987, р. 30). Інший представник функціональної моделі, Б. Вуд зазначав: «неформально, середня держава часто бере на себе відповідальність у рамках наднаціональних структур і здійснює вплив в тих напрямках, де найсильніше визначаються її національні інтереси» (Wood, 1987, р. 31).

Перевага функціональної моделі в оцінці зовнішньої політики полягає в ідентифікації держав, які здатні здійснювати вплив на міжнародні відносини у значній мірі і, таким чином, відрізнити їх від усіх інших. Велика держава – країна, яка здійснює суттєвий міжнародно-політичний вплив відповідно до регіону розташування. Середня держава, як правило, розглядається у розрізі можливості здійснювати вплив на сусідів першого і другого геополітичного порядку, у той час як мала – у своїй зовнішньополітичній діяльності займає конформістську позицію і орієнтується у дипломатії на безпосереднє геополітичне сусідство.

Представники поведінкової моделі при аналізі зовнішньої політики держав зосереджуються на особливостях поведінки держав у системі міжнародних відносин, і зосереджуються на тому, що великі і середні держави, насамперед, зацікавлені в активній міжнародній діяльності та визначають зовнішню політику середньої держави наступним чином: «вона має тенденцію до багатостороннього вирішення міжнародних проблем, прагне обирати компромісну позицію в міжнародних суперечках, і для ведення своєї дипломатії обирає позицію «слухняного міжнародного громадянина». У той же час великі держави часто обирають стратегію зовнішньополітичної конкуренції, яка дозволяє їм чіткіше артикулювати і презентувати їх національні інтереси (Седляр, 2010, с. 11-34).

Б. Вуд визначав середню державу як менеджера з врегулювання міжнародних конфліктів та державу, яка прагне просувати свої інтереси через наднаціональні структури (Wood, 1987, р. 19-20). Його точку зору підтримував і К. Прат, характеризуючи прагнення середньої держави діяти у рамках міжнародних організацій як ефективну стратегію промоції національних інтересів (Pratt, 1990, р. 151).

Представники ієрархічної моделі розглядають зовнішню політику держави з точки зору їх місця в структурі міжнародної системи (Седляр, 2010, с. 8-29; Holbraad, 1984).

Співставляючи вище згадані теоретичні підходи до градування держав у сучасній системі міжнародних відносин, виділимо характеристики зовнішньополітичної діяльності середніх та малих держав. Середні держави у своїй зовнішній політиці: займають активну позицію у справах міжнародного та регіонального рівнів; здатні впливати на прийняття міжнародних рішень, які мають глобальний характер (позиція середньої держави може бути відмінною від

позиції великої держави, наприклад, позиція ФРН та Польщі щодо вирішення певного міжнародного конфлікту); активно проявляють свою позицію у питаннях, що пов'язані із їхніми національними інтересами; зацікавлені у вирішенні спірних міжнародних питань шляхом багатосторонніх зусиль, проведенні багатосторонніх акцій та операцій; схильні і часто створюють певну коаліцію по відношенню до великої держави. Натомість малі держави мають такі характеристики зовнішньої політики: зосередження на питаннях внутрішнього розвитку; відсутність впливу навіть у найближчому геополітичному оточенні; зацікавленість у розширеному форматі міжнародного співробітництва.

Відповідно, як наукові дослідження, так й емпіричні дані свідчать про те, що малі держави можна визначити, як держави, чий дипломатичні та матеріальні ресурси є настільки обмеженими, що їх лідери зосереджують основну увагу швидше на захисті територіальної цілісності, ніж на досягненні більш далекосяжних зовнішньополітичних цілей.

Традиційно дії держави на міжнародній арені визначаються її зовнішньополітичними інтересами, які власне є поєднанням впливу системи на державу та намагання протистояти цьому впливу.

Відтак, основний зовнішньополітичний інтерес держави полягає у забезпеченні її безпеки, під якою розумітимемо високий ступінь захищеності від зовнішніх нападів та збереження національних цінностей.

У зовнішньополітичному аналізі переважають такі основні підходи до розуміння сутності зовнішньої політики, аналізу зовнішньополітичних рішень у цілому: класичний (традиційний/раціональний); компаративний; структурно-функціональний / власне теорія прийняття зовнішньополітичних рішень: на методологічному рівні дихотомія холізм / індивідуалізм, на предметному – бюрократичні структури, процеси / індивідуальні політичні агенти (плюралістичний підхід).

Як зазначає американський спеціаліст Г. Аллісон, вищеперераховані підходи відбивають три головні теоретичні підходи аналізу рішень у царині зовнішньої політики: 1) класичний, в якій зовнішня політика є результатом свідомої, цілеспрямованої, раціональної діяльності актора (держави, уряду); 2) зовнішня політика як наслідок комплексу бюрократичних процесів; 3) зовнішня політика як підсумок конкурентної взаємодії політичної еліти, державних інститутів тощо (Седляр, 2010, с. 11).

Тож, зміст зовнішньої політики розглядається сучасною зовнішньополітичною теорією у трьох головних аспектах: як конкретно-політичне наповнення курсу держави на міжнародній арені; як структура діяльності суб'єкта міжнародних відносин в його стосунках із зовнішнім світом; і культурологічно – як відповідність зовнішньої політики певного суб'єкта етноконфесійним, історичним, антропологічним характеристикам даного суб'єкта. Аналізу конкретно-політичного наповнення зовнішньої політики держави присвячена поки абсолютна більшість робіт, що досліджують зовнішню політику. Пояснюючи зовнішню політику певної країни в певний період часу через ту чи іншу сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів та умов, такі роботи не претендують на теоретичне осмислення зовнішньої політики як явища, проте утворюють емпіричну основу зовнішньополітичної теорії. Але конкретно-політичне наповнення зовнішньої політики, при всьому його практичному значенні, виявляється якби оболонкою, здатною саме в силу його практичної цінності надійно та довго приховувати інші, глибинні шари змісту зовнішньої політики суб'єкта міжнародних відносин.

Зміст зовнішньої політики держави як структури діяльності цієї країни в світі визначається статусним і реальним становищем у системі міжнародних відносин (велика, середня, мала держава; лідер чи рядовий учасник регіональних і світових зв'язків тощо), і об'єктивною пріоритетністю напрямків її зовнішньої політики, що впливає звідси.

Щодо культурологічного підходу, то у дослідженнях даного напрямку, поряд із цивілізаційною теорією, все більше місце обіймають питання загальної, соціальної і політичної психології, а у рамках політичної психології зростає інтерес дослідників до проблеми когнітивних здібностей, особливостей політиків взагалі.

Фахівці називають різноманітні типи засобів, які використовують держави у їхній зовнішній взаємодії. Однак це різноманіття зводиться до обмеженої кількості типів: в одному випадку

ку – це сила, переконання й обмін, в іншому – сила і переговори, у третьому – переконання, торг, погроза й насильство. Встановлення відповідності між цілями й засобами відображається категорією «стратегія».

Для України як держави, яка зміцнює свій суверенітет, вишукує нішу і перспективи на світовій сцені, зробила свій цивілізаційний вибір на користь європейського шляху розвитку, повномасштабна збройна агресія РФ стала не лише загрозою безпеці, але й екзистенційним викликом, тобто по суті у новітні часи розпочалася війна за незалежність Української держави, за її право стати повноправним членом європейської сім'ї і надійною опорою європейської системи безпеки і демократичних цінностей. Асиметрія міждержавного конфлікту диктувала необхідність залучення і створення надійної міжнародної коаліції союзників на підтримку України, на чолі якої стали США і країни ЄС. Через це у нашому дослідженні зосередимо увагу на міжнародних коаліціях та союзництві як інструменті просування зовнішньополітичних інтересів держав.

Загальний аналіз наукової літератури, присвяченої дослідженню союзів, показує, що більшість політологів використовують концепцію союзництва у розумінні дуже близькому до загальноприйнятого, тобто у розумінні певного виду зв'язків між акторами для досягнення певних цілей. Проте, якщо говорити про конкретний тип та інтенсивність стосунків і вид цілі, досягненню якої і слугує союз, то тут матимемо різноманіття підходів фахівців. Якщо говорити про інтенсивність, то діапазон розрізняється від певного типу вільного співробітництва (Levy, 1991, p. 370), до узгоджених дій (Fedder, 1967) та закритої асоціації (Snyder, 1990, p. 104) і, зрештою, до специфічних домовленостей у формі формальних угод (Holsti, Normann, Sullivan, 1973, p. 5). Це ж саме стосується і цілей таких союзів: деякі автори заявляють про спільну політику як спільну ціль (Holsti, Normann, Sullivan, 1973), інші обмежують дану політику сферою національної безпеки (Levy, 1991, p. 370-372) чи – в певних випадках-називають дуже специфічні цілі, на зразок спільної перемоги у війні (Snyder, 1997).

Один із теоретиків у царині міжнародних коаліцій і союзницьких відносин Дж. Ліска у своїй праці «Участь держав у союзах. Обмеження взаємозалежності» використовує термін союз у розумінні формального об'єднання двох чи більше держав проти загрози з боку третьої, більш сильної держави (Liska, 1962, p. 3). Конфлікти, з його точки зору, є основною детермінантою союзів та блоків, загрози і силовий потенціал використовуються у розумінні центросилових відносин: «Союзи є проти (третьої держави – Авт.), і лише внаслідок змін, заради чогось» (Liska, 1962, p. 12).

Проблема даного визначення полягає у тому, що Дж. Ліска включає можливу причину утворення союзу у його визначення: загрозу. Якщо союзи визначаються як об'єднання проти загрози ззовні, тоді балансування проти загрози є те, що впливає ззовні при аналізі союзної політики держав.

Наступне визначення, так зване контекстуальне, яке є доволі важливим у літературі з теорії союзів, було зроблено М. Смоллом та Д. Сингером. Насправді, вони не дають чіткого визначення союзів, проте зібрали чимало емпіричних даних щодо формальних союзів, які стали широко використовуватися іншими вченими для встановлення критеріїв союзницьких відносин (Duncan, Siverson, 1982, p. 521). М. Смолл та Д. Сингер виокремлюють три типи союзництва у міжнародних відносинах: оборонні пакти; нейтральні союзи; коаліції (Holsti, Normann, Sullivan, 1973, p. 201).

На думку дослідників, однією з необхідних умов союзництва було те, що щонайменше два члени союзу мають бути незалежними державами-націями з населенням більше ніж 0,5 млн. чоловік і їхня суверенність має бути офіційно визнана двома провідними державами у конкретний історичний період. По-друге, вони визнавали лише союзи, які утворювалися у формі письмових, формальних угод. І нарешті, вони виключали усі союзи, які були утворені в період війни або за три місяці до початку війни, а також значну частину угод «тому що вони не відображали належним чином коаліції та розподіл сил в системі» (Holsti, Normann, Sullivan, 1973, pp. 201-203).

Важливе питання застосування даної теорії пов'язане із виключенням усіх союзів, утворених у воєнний період. Це є проблемою для інших авторів, оскільки такі союзи пов'язані із

національною безпекою і конфліктними ситуаціями, а отже, частина важливих даних виключається із емпіричних даних із самого початку, піддаючи під сумнів саму вибірку.

Інший підхід в теорії міжнародних союзів був розроблений О. Холсті, Т. Хопманном та Дж. Салліваном. Для них важливі такі елементи як основа для ідентифікації об'єднань союзами: формальна угода – відкрита чи таємна; стосуються питань національної безпеки; партнерами мають бути держави-нації.

С. Уолт вживає терміни блок та союзи синонімічно і дає союзництву наступне визначення в своїй монографії «Походження союзів»: «формальні чи неформальні домовленості щодо безпекового співробітництва між двома чи більше суверенними державами» (Walt, 1989, р. 32-37).

Д. Гіблер та Дж. Васквеец при визначенні союзів основну увагу зосереджують на характері союзів і вважають, що союзи містять у собі зобов'язання щодо спільних військових дій у майбутньому (Snyder, 1997, р. 171).

Французький теоретик Е. Мюрез при дослідженні союзницьких відносин стверджує: «союзи або коаліції є наслідком ідеологічного суперництва двох держав, що панують на континенті та морі» (Snyder, 1997, р. 148). Виходячи з цього Е. Мюрез умовою для встановлення союзницьких та коаліційних відносин називає схожість геополітичних доктрин та ідеологічних цінностей.

Союзи, за визначенням Ч. Осгуда, є латентне військове співтовариство, засноване на спільному співробітництві проти «третьої сили», яка являє собою реальну або удавану загрозу для країн, що вступають в союз (Snyder, 1997, р. 238). Отже, Ч. Осгуд використовує термін союз у розумінні коаліції, оскільки із зникненням загрози коаліція припиняє своє існування.

Г. Снайдер при дефініції союзів виходить із зобов'язань держав в рамках союзів і визначає союзи як «формальну асоціацію держав щодо використання/невикористання військової сили, за певних умов, проти держав, які не є членами союзу» (Snyder, 1997, р. 4-21). Відтак, Г. Снайдер відмежовує союзи від намірів та очікувань, які виникають внаслідок зобов'язань надавати допомогу іншим.

Тож при аналізі різноманітних типів і конфігурацій союзницьких відносин спільним для них всіх є такі риси: союзники об'єднуються спільною кінцевою метою взаємодії (вони всі створювалися «заради» або «проти» кого/чого); союзництво має не такий тривалий характер існування (хоча остання теза є достатньо дискусійною, вочевидь, тут слід враховувати як специфіку внутрішніх процесів, так і особливості зовнішнього оточення союзників); передбачає однакове розуміння союзниками стратегічних інтересів (передусім, принципів побудови світового порядку). Саме союзництво детермінує послідовність і координацію дій на міжнародній арені, функціонує в однаковій ступені в усіх сферах життєдіяльності держави і спрямований на формування якісно інших ролей чи статусів учасників союзництва, чи його опонентів.

У свою чергу, зміст зовнішньої політики розглядається сучасною міжнародно-політичною наукою переважно у трьох головних аспектах: як конкретно-політичне наповнення курсу держави на міжнародній арені (поведінкова модель); як структура діяльності суб'єкта міжнародних відносин в його стосунках із зовнішнім світом (функціональний та ієрархічний підхід); і культурологічно – як відповідність зовнішньої політики певного суб'єкта етноконфесійним, історичним, антропологічним характеристикам даного суб'єкта.

У зв'язку із поширенням процесів глобалізації, посиленням взаємозалежності, формуванням інформаційного суспільства зростає й роль інформаційного складника зовнішньополітичної діяльності. В інформаційній цивілізації створюється феномен цифрової держави, в якій інформація й інформаційні технології і послуги стають запорукою успішного функціонування виробництва, діяльності будь-якої структури. За таких умов просування національних інтересів держав, виконання зовнішньополітичних завдань неможливе без професійного інформаційного супроводу, без встановлення каналів інтерактивної комунікації. Такі зміни реалій відбиваються й на теоретичних підходах аналізу зовнішньополітичних рішень, висувуючи на передній план дослідження постмодерністів, в яких медійні ресурси стають ресурсом і технологією сучасного зовнішньополітичного процесу.

Література

- Перепелиця Г.М. Генезис конфліктів на посткомуністичному просторі Європи: Монографія. К.: Сти-лос-ПУ "Фоліант", 2003. 432 с.
- Седляр Ю.О. Аналіз та прогнозування зовнішньої політики: навч. посібник. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2010. 272 с.
- Шергін С.О. Політологія міжнародних відносин: навч. посібник. К.: ДА при МЗС України, 2013. 204 с.
- Duncan George T., Siverson Randolph M. Flexibility in Alliance Partner Choice in Multipolar Systems // International Studies Quarterly. 1982. Volume 26. № 4. PP. 511-538.
- Fedder Edwin H. The Concept of Alliance // International Studies Quarterly. 1967 Volume 12. № 1. PP. 65-86.
- Holbraad C. Middle Powers in International Politics. New York: St. Martin's Press, 1984. 234 p.
- Holsti Ole R., Hopmann Terrence P., Sullivan John D. Unity and Disintegration in International Alliances. – Lanham. New York. 1973. 293 p.
- Levy Jack S., Barnett Michael M. Domestic Sources of Alliances and Alignments: The Case of Egypt, 1962-1973 // International Organization. 1991. Volume 45. № 3. PP. 369-375.
- Liska G. Nations in Alliance. The Limits of Interdependence. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1962. 301 p.
- Pratt C. Has Middle Power Internationalism A Future? Montreal: McGill-Queen's University Press. 1990. 176 p.
- Snyder G. H. Alliance Theory: A Neorealist First Cut // Journal of International Affairs 1990. Volume 44. № 1. PP.103-123.
- Snyder G. Alliance Politics. Cornell University Press, 1997. 414 p.
- Walt S. International Relations: One World, Many Theories // Foreign Policy. 1989. (110). PP.29-47.
- Wood B. The Middle Powers and the General Interest. Ottawa, Ont.: The North-South Institute, 1987. 52 p.

References

- Perepelytsa G.M. (2003) Genesis konfliktiv na postkomunistychnomu prostori Evropy: monographia [Genesis of conflicts on post-communist space of Europe: a manuscript] K.: Stylos-PU Pholiant. 2003 [in Ukrainian]
- Sedliar Yu.O. (2010) Analys i prognosuvaniya zovnishnioyi polityky: navchalnyi posibnyk [Analysis and prognosing of foreign policy: a textbook]. Mykolayiv.: Petro Mohyla Black Sea State University, 2010 [in Ukrainian]
- Shergin S.O. (2013) Politologiya mizhnarodnykh vidnosyn: navchalnyi posibnyk [International relations policy: a textbook]. K.: DA of MFA, 2013 [in Ukrainian]
- Duncan George T., Siverson Randolph M. (1982) Flexibility in Alliance Partner Choice in Multipolar Systems // International Studies Quarterly. 1982. Volume 26. № 4.
- Fedder Edwin H. (1967) The Concept of Alliance // International Studies Quarterly. 1967 Volume 12. № 1.
- Holbraad C. (1984) Middle Powers in International Politics. New York: St. Martin's Press, 1984.
- Holsti Ole R., Hopmann Terrence P., Sullivan John D. (1973) Unity and Disintegration in International Alliances. – Lanham. New York. 1973.
- Levy Jack S., Barnett Michael M. (1991) Domestic Sources of Alliances and Alignments: The Case of Egypt, 1962-1973 // International Organization. 1991. Volume 45. № 3.
- Liska G. (1962) Nations in Alliance. The Limits of Interdependence. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1962.
- Pratt C. (1990) Has Middle Power Internationalism A Future? Montreal: McGill-Queen's University Press. 1990.
- Snyder G. H. (1990) Alliance Theory: A Neorealist First Cut // Journal of International Affairs 1990. Volume 44. № 1.
- Snyder G. (1997) Alliance Politics. Cornell University Press, 1997.
- Walt S. (1989) International Relations: One World, Many Theories // Foreign Policy. 1989. (110).
- Wood B. (1987) The Middle Powers and the General Interest. Ottawa, Ont.: The North-South Institute, 1987.

Анотація

Седляр Ю. О., Ярошенко В. М. Зовнішня політика держав: теоретичні засади дослідження питання. – Стаття.

У статті розглянуто теоретичні підходи до аналізу зовнішньої політики держав із різним геополітичним статусом, встановлюється взаємозв'язок між зовнішньополітичною діяльністю і потенціалом держав, простежується взаємозалежність між системними ознаками міжнародних відносин та механізмами захисту національних інтересів держав. Детально у рамках канонічних підходів у теорії між-

народних відносин з'ясовуються цілі й інструменти зовнішньої політики великих, середніх і малих держав. Дослідження починається із висвітлення класичних у рамках міжнародно-політичної науки напрямів зовнішньополітичного аналізу, зокрема увага зосереджується на структурно-функціональному підході, поведінковій та ієрархічній моделях аналізу зовнішньої політики. Окрема увага приділяється висвітленню особливостей і принципів прийняття зовнішньополітичних рішень державами з різним геополітичним статусом в умовах асиметрії міжнародних відносин.

Зважаючи на сучасні міжнародні реалії, що складаються у світі і повномасштабну збройну агресію російської федерації проти України, яка стала не лише загрозою безпеці, але й екзистенційним викликом, тобто по суті у наші часи розпочалася війна за незалежність Української держави, за її право стати повноправним членом Європейського Союзу і Північноатлантичного альянсу, надійною опорою європейської системи безпеки і демократичних цінностей, особливий акцент у дослідженні зроблено на механізмах формування міжнародних коаліцій та союзів. З'ясовуються чинники, що позначають логіку формування міжнародних альянсів і коаліцій в умовах асиметрії міждержавного конфлікту, асиметрії міжнародних відносин у цілому.

Ключові слова: зовнішня політика, зовнішньополітичний аналіз, велика держава, середня держава, мала держава, міжнародна коаліція, міжнародний конфлікт, асиметрія міжнародних відносин, союзництво.

Summary

Sedliar Yu. O., Yaroshenko V. M. Foreign policy of the states: theoretical aspects of the issue. – Article.

The article discusses the theoretical approaches and research techniques to analysis of the foreign policy of states with various geopolitical status, the interconnectedness and the interdependence between foreign policy activity and state potential are highlighted. Authors conduct large-scale survey within foreign policy analysis to recognize the interconnectedness among the systematic characteristics of international affairs and the mechanisms for the implementing national interests of the states. Goals and instruments of the formation of foreign policy of the great, the middle and the small states within classical approaches and paradigms of international relations theory are scrutinized. The research opens with the analysis of the classical approaches to foreign policy, and then focuses on structural-functional approach, behavioral and hierarchical models of foreign policy. Peculiarities and principles of the foreign policy decision-making process within the asymmetry of international affairs are discussed in details.

In the light of the current international reality in the world and taking into account the large-scale military aggression of the Russian Federation against Ukraine, which has become not only a threat to national security, but also an existential challenge, it means that, in fact, in recent times, a war has begun for the independence of the Ukrainian state, for its right to become a full-fledged member of the European Union and the North Atlantic Treaty Organization, a reliable pillar of the European security system and the democratic values, the special attention in the article is paid to the mechanisms of the international coalitions formation. The article also highlights the international circumstances and factors that explain logics of the international alliances' formation within the asymmetry of the interstate conflict and the asymmetry of international relations.

Key words: foreign policy, foreign policy analysis, great state, middle state, small state, international coalition, international conflict, asymmetry of international relations, alliance.